

Groen en Gemeenteraads- verkiezingen

Aandacht voor groen in de partijprogramma's voor de
gemeenteraadsverkiezingen van 2018

PA.M. Visschedijk

ISSN 1566-7197

© 2018 Wageningen Environmental Research (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research)
Postbus 47,6700 AA Wageningen
www.wur.nl/environmental-research. Wageningen Environmental Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van foto's en illustraties is niet toegestaan

Wageningen Environmental Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Foto omslag: Verkiezingsbord Amersfoort
Foto: © Peter Visschedijk
DOI: <https://doi.org/10.18174/444377>

Inhoudsopgave

1	Introductie	5
1.1	Aanleiding van de notitie	5
1.2	De vraagstelling	5
2	De analyse	6
2.1	De gemeenten	6
2.2	De werkwijze	7
3	De overzichten per gemeente	8
3.1	Alkmaar	8
3.2	Amersfoort	9
3.3	Amsterdam	10
3.4	Arnhem	12
3.5	Den Haag	13
3.6	Deventer	15
3.7	Dordrecht	16
3.8	Eindhoven	17
3.9	Enschede	18
3.10	Haarlem	19
3.11	Heerlen	20
3.12	Maastricht	21
3.13	Nijmegen	23
3.14	Rotterdam	24
3.15	Schiedam	25
3.16	Utrecht	26

3.17 Zaanstad	28
Conclusie	30
Literatuur	32
Bijlage	33
B.1 Aandacht in de programma's per stad in 2014 en 2010	33
B.2 Onderwerpen zoals in programma's per stad	34

1 Introductie

1.1 Aanleiding van de notitie

Bij de afgelopen 3 gemeenteraadsverkiezingen, 2006-2010 en 2014, zijn door Wageningen Environmental Research (voorheen Alterra) de partijprogramma's geanalyseerd op de aandacht die aan groen gegeven wordt door de afzonderlijke partijen. Ook dit is een dergelijke analyse uitgevoerd van de partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.

1.2 De vraagstelling

De vraagstelling die voor deze studie is gesteld is of en zo ja, hoe vaak in de verschillende partijprogramma's aandacht is voor groen en in welke context deze aandacht wordt benoemd. Hiertoe zijn 13 verschillende categorieën onderscheiden als subthema.

De onderscheiden subthema's waren; Algemene opmerkingen zoals 'Er moet meer groen komen', Ruimtelijke ordening, Groene daken/gevels, Klimaat, Zelfbeheer/burgerinitiatieven, Stadslandbouw, Tijdelijk groen, Gezondheid, Operatie Steenbreek *), Onderhoud, Scholen en schoolpleinen, Compensatie voor bomenkap en/of verdwijnen van groen en als laatste een categorie overig. De thema's zijn deels vooraf vastgesteld en ook deels toegevoegd na een eerste analyse.

2 De analyse

2.1 De gemeenten

In 2006 is een begin gemaakt met de analyse van de partijprogramma's. Destijds is gekozen voor een beperkt aantal steden die nogal actief waren rond het thema stedelijk groen en een aantal steden die relatief weinig groen hadden. In 2010 is de analyse op een wat uitgebreidere schaal gedaan waarbij de steden gekozen zijn die in die tijd de zogenaamde krachtwijken hadden. De 18 steden zijn ook in 2014 geanalyseerd en om de vergelijkbaar te behouden is dit keer dezelfde selectie van steden gedaan. In 2014 hebben Leeuwarden en Alkmaar niet meegedaan vanwege het feit dat er een gemeentelijke herindeling plaatsvond en de verkiezingen destijds niet plaatsvonden. Ook dit jaar is Leeuwarden niet meegenomen omdat daar al in 2017 gemeenteraadsverkiezingen hebben plaatsgevonden, weer als gevolg van een gemeentelijk herindeling. Ook Groningen is niet geanalyseerd omdat vanwege dezelfde reden de verkiezingen later in 2018 zullen plaatsvinden.

In 2014 is Haarlem toegevoegd aan de lijst te analyseren gemeentes enerzijds om het gemis van Leeuwarden en Alkmaar te compenseren, anderzijds omdat het een van de grote steden is met het minste aantal vierkante meters groen per inwoner (Visschedijk, 2014). De steden waarvan de partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen 2018 zijn geanalyseerd zijn Alkmaar, Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Enschede, Haarlem, Heerlen, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam, Utrecht en Zaanstad.

2.2 De werkwijze

Voor de analyse zijn van alle deelnemende partijen in de betreffende gemeenten de partijprogramma's gedownload dan wel opgevraagd voor zover deze niet online beschikbaar waren waarbij als deadline 1 maart 2018 gold. Niet alle partijen hadden op dat moment een programma beschikbaar. Van bijna alle grote landelijke partijen was in elke stad het programma beschikbaar. Van lokale partijen was dit iets minder, vooral van een aantal kleine partijen die ook nog niet in raad vertegenwoordigd waren. In totaal doen in de onderzochte steden 265 lijsten mee met de verkiezingen en konden 206 partijprogramma's geanalyseerd worden.

Er is bij de analyse een onderscheid gemaakt naar standpunten over groen en over de openbare ruimte. Daar waar het in de openbare ruimte ging over groen of aanverwante onderwerpen zoals groene verbindingen, groene infrastructuur en dergelijk is dat meegenomen. In veel gevallen werd de infrastructuur genoemd om ruimte voor groen te creëren bijvoorbeeld opofferen van parkeerplaatsen voor groen, versmallen van wegen of ondertunnelen ten behoeven van groen. Dit is meegenomen in de analyse.

Daar waar groen in de context van duurzaamheid is genoemd, bijvoorbeeld vergroenen van de economie, zijn de standpunten in deze analyse niet gescoord.

In hoofdstuk 3 zijn de resultaten per partij per gemeente weergegeven, dit op basis van het aantal keren dat er in de programma's standpunten over groen werden vermeld. Een meer uitgebreid overzicht per stad, met ook de afzonderlijke onderwerpen is in de bijlage opgenomen evenals een vergelijking tussen de resultaten van 2010, 2014 en 2018.

3 De overzichten per gemeente

3.1 Alkmaar

In Alkmaar gingen 13 partijen naar de gunst van de kiezer, Al deze partijen beschikken over programma dat ten tijde van de analyse beschikbaar was. Op 1 partij na, de Partij voor Iedereen, hebben alle partijen groen in hun programma opgenomen.

Ruimtelijk Ordening was voor de partijen het meest genoemde thema, vooral in relatie tot de uitbreiding van het ziekenhuis dat in 2017 tot veel debatten heeft geleid aangezien er een deel van de Alkmaarderhout voor zou moeten worden opgeofferd. Per partij is het aantal vermeldingen van groen in het programma hieronder vermeld.

Belangen Alkmaarse Samenleving	14
CDA	2
ChristenUnie	5
D66	3
Democratische Partij Alkmaar	3
DENK	5
Leefbaar Alkmaar	2
OPA	5
Partij voor de Dieren	16
Partij voor Iedereen	0
PvdA	9
Senioren Partij	2
VVD	5

In 2014 is Alkmaar vanwege een andere verkiezingsdatum niet in de analyse meegenomen.

men. In 2010 had evenals dit jaar 92% van de partijen groen in het verkiezingsprogramma opgenomen en daarmee behoort Alkmaar tot de koplopers.

3.2 Amersfoort

In Amersfoort doen 15 partijen mee aan de verkiezingen, daarvan hadden 12 op de peildatum een programma beschikbaar. DENK, Groep el-Massaoudi en de Blanco Lijst hadden geen programma beschikbaar en zijn dan ook niet in de analyse meegenomen.

In alle partijprogramma's zijn 1 of meerdere groene items opgenomen, relatief veel algemene opmerkingen en ook veel ruimtelijke ordening gerelateerde items gevolgd door aandacht voor burgerinitiatieven en zelfbeheer.

Actief	3
Amersfoort2014	5
Blanco lijst	Geen programma beschikbaar
Burger Partij Amersfoort	2
CDA	3
ChristenUnie	1
D66	6
Denk	Geen programma beschikbaar
GroenLinks	12
Groep el-Messaoudi	Geen programma beschikbaar
Maatschappelijke zetel, blanco lijst	Geen programma beschikbaar
PvdA	5

SGP	1
SP	8
Vrede & Recht	1
VVD	5

Sinds 2010 is er een geleidelijke toename voor de aandacht van groen te zien, in 2010 ruim 80%, in 2014 had 90% van de partijen aandacht voor groen en in 2018 alle partijen die een programma beschikbaar hadden.

10

3.3 Amsterdam

Aan de Amsterdamse gemeenteraadsverkiezingen doen 28 partijen mee, het meest van alle onderzochte steden. Van 12 partijen was op 1 maart nog steeds geen verkiezingsprogramma beschikbaar, de Anti-scooter Partij, Blanco Lijst Gonny van Oudenallen, Blanco lijst P. Berendsen, Blijde Burgers, Carryonthemove, Partij voor Iedereen, Platform Amsterdam, QUEER, Republikeinse Politieke Partij, Samen Alle Mensen Eén Nederland, SGeen programma beschikbaar en

U-Buntu Connected Front. Deze partijen zijn dan ook niet in de analyse meegenomen. Vier partijen hadden geen groene items in hun programma opgenomen, Daar waar het wel was gedaan scoorden ook in Amsterdam algemene uitspraken over de voordelen van groen en zaken gekoppeld aan RO-vraagstukken het hoogst.

50Plus	0
Amsterdam BIJ1	0

Anti-scooter Partij	Geen programma beschikbaar
Basisinkomen Partij	2
Blanco Lijst Gonny van Oudenallen	Geen programma beschikbaar
Blanco lijst P. Berendsen	Geen programma beschikbaar
Blijje Burgers	Geen programma beschikbaar
Carryonthemove	Geen programma beschikbaar
CDA	7
ChristenUnie	6
D66	10
De Stem van de Straat	0
DENK	6
Forum voor Democratie	0
GroenLinks	15
Partij voor de Dieren	16
Partij voor de Ouderen	4
Partij voor Iedereen	Geen programma beschikbaar
Piratenpartij Amsterdam	8
Platform Amsterdam	Geen programma beschikbaar
PvdA	14
QUEER	Geen programma beschikbaar
Republikeinse Politieke Partij	Geen programma beschikbaar
Samen Alle Mensen Eén Nederland	Geen programma beschikbaar
SGP	Geen programma beschikbaar
SP	2
U-Buntu Connected Front	Geen programma beschikbaar

VVD

1

De aandacht voor groen is ten opzichte van 2014 met circa 10% gestegen maar ook nog 10% van het niveau van 2010.

3.4 Arnhem

Ook in Arnhem hadden relatief veel partijen nog geen programma beschikbaar op 1 maart, van de 16 partijen die meedoen hadden er 10 een programma. Arnhem Centraal, Arnhem1 Arnhemse Ouderen Partij, Blanco lijst, DENK en Gelderse Centrumdemocraten hadden geen programma voorhanden.

Alle andere partijen dus wel een allemaal hadden groen opgenomen waarbij Ruimtelijke Ordening vraagstukken het meeste werden genoemd.

Arnhem Centraal	Geen programma beschikbaar
Arnhem1	Geen programma beschikbaar
Arnhemse Ouderen Partij	Geen programma beschikbaar
Blanco lijst	Geen programma beschikbaar
CDA	10
ChristenUnie	2
D66	11
DENK	Geen programma beschikbaar
Gelderse Centrumdemocraten	Geen programma beschikbaar
GroenLinks	9

12

NVU	1
Partij voor de Dieren	16
PvdA	2
PVV	1
SP	6
VVD	1

13

In 2018 is in Arnhem veel aandacht voor groen en dat is een forse toename van 30% ten opzichte van 2010 en 2014.

3.5 Den Haag

Zes partijen in de residentie hadden op 1 maart geen programma voor de verkiezingen beschikbaar, 14 hadden dat wel. Daarvan heeft alleen de PVV evenals in 2014 groen niet als thema opgenomen in het programma, de andere partijen in meer of mindere mate wel. Behoud van het groen zijn bij een groot aantal partijen belangrijke thema's waarbij vooral gekeken wordt of er met infrastructurele aanpassingen meer groen kan worden gecreëerd, ook zelfbeheer scoort hoog bij de Haagse partijen. Met 105 vermelding door 14 partijen scoort Den Haag met gemiddeld ruim 7 vermeldingen per partij verreweg het hoogst van alle steden.

50PLUS	7
Blanco Lijst	Geen programma beschikbaar
Bond voor Studenten Actie	Geen programma beschikbaar

CDA	5
ChristenUnie-SGP	15
D66	4
Dynamo Den Haag	Geen programma beschikbaar
GroenLinks	22
Groep de Mos / Hart voor Den Haag	7
Haagse Stadspartij	12
Haagse Toekomst	Geen programma beschikbaar
Islam Democraten	2
NIDA	Geen programma beschikbaar
Partij van de Eenheid	1
Partij voor de Dieren	16
PvdA	6
PVV	0
Samen070	Geen programma beschikbaar
SP	4
VVD	20

14

In de programma's voor de verkiezingen van 2018 is net als in 2010 en 2017 nog steeds veel aandacht voor groen in en om de stad. Ook alle grote landelijke partijen schonken en schenken bij de gemeenteraadsverkiezingen in Den Haag veel aandacht aan groen.

3.6 Deventer

In Deventer doen 13 partijen mee aan de verkiezingen en op 2 na, DENK en de VVD, hadden ze allemaal een programma beschikbaar op 1 maart 2018. In tegenstelling tot wat vaak te zien is dat kleine lokale partijen geen programma hebben is het in Deventer een grote landelijke partij als de VVD die het hier betreft.

Deventer is ook de stad met de geringste aandacht voor groen van alle onderzochte steden, van de 11 partijen hadden 7 groen opgenomen. De partijen die het wel hadden opgenomen scoorden ook mager met het aantal vermeldingen. Op GroenLinks na met 11 vermeldingen scoorden de meeste partijen een stuk lager. Zelfbeheer was het thema dat het meeste aandacht kreeg van de Deventer politiek.

ASP	0
CDA	2
ChristenUnie	3
D66	2
DENK	Geen programma beschikbaar
Deventer Belang	0
Deventer Sociaal	0
DeventerNu	1
Gemeentebelang	5
GroenLinks	11
NIEUW-LINKS	1
PvdA	0
VVD	Geen programma beschikbaar

15

Ten opzichte van 2014 is er fors minder aandacht voor groen in de Deventer politiek, scoorde toen nog 83% van de partijen op groene thema's, in 2018 staat er iets over in 63% van de programma's.

3.7 Dordrecht

13 partijen doen in Dordrecht mee met de verkiezingen en 12 hadden het programma beschikbaar en 10 programma's werd aandacht besteed aan groen. De VVD en Gewoon Dordt een partij die in 2014 nog niet meedeed hadden geen groen in hun programma's staan. Ook in Dordrecht is zelfbeheer en burgerinitiatieven een veel genoemd thema in de programma's.

Beter voor Dordt	6
Blanco Lijst	Geen programma beschikbaar
CDA	1
ChristenUnie-SGP	5
D66	6
Dordtse Partij	4
Gewoon Dordt	0
GroenLinks	7
PvdA	1
PVV	1

SP	5
VSP (Verenigde Senioren Partij)	2
VVD	0

In 2010 was Dordrecht de enige stad waar één van de landelijke partijen geen aandacht aan het thema groen besteedde. De VVD had het niet in het programma opgenomen. In 2014 hadden ze dat wel en in 2018 is groen voor de VVD in Dordrecht weer geen thema. Met 83% van de partijen die groen wel vermelden zit men in Dordrecht weer op het niveau van 2010 na in 2014 100% te hebben gescoord.

17

3.8 Eindhoven

Op de kieslijst in Eindhoven staan 16 partijen vermeld. Naast een 4-tal kleine lokale partijen had ook D66 geen programma beschikbaar. Van de 11 partijen met een programma hadden de Brede Beweging Linksom en het Ouderen Appèl Eindhoven geen groen in hun publicatie opgenomen. Bij de andere partijen die dat wel hadden was deze aandacht over een groot aantal thema's verdeeld, zie ook bijlage 3.

50PLUS	1
Blanco lijst	Geen programma beschikbaar
Brede Beweging Linksom (BBL)	0
CDA	5
ChristenUnie	1
D66	Geen programma beschikbaar

DENK	Geen programma beschikbaar
Forum Oveertig	Geen programma beschikbaar
GroenLinks	5
Leefbaar Eindhoven	3
Lijst Pim Fortuyn Eindhoven	2
Ouderen Appèl Eindhoven	0
PvdA	4
SP	4
Stratums Belang	Geen programma beschikbaar
VVD	4

18

De aandacht die door de partijen in 2018 is met ruim 80% weer op het niveau van 2010 waarbij de verwachting gerechtvaardigd is dat dat hoger was geweest als ook D66 een programma beschikbaar had gehad.

3.9 Enschede

Veertien partijen hebben zich in Enschede voor de gemeenteraadsverkiezingen ingeschreven, daarvan hadden er op 1 maart slechts 9 een programma beschikbaar en in 6 programma's stond iets over groen vermeld. In de programma's van de ChristenUnie, SP en VVD ontbrak het thema.

Algemene voordelen van groen zijn genoemd en een aantal keren werd groen in combinatie met Ruimtelijke Ordening vermeld in de programma's. Per partij zag het aantal vermeldingen er zo uit;

Burgerbelangen Enschede	11
CDA	3
ChristenUnie	0
D66	7
Democratisch Platform Enschede	Geen programma beschikbaar
Denk	1
EnschedeAnders.nl	Geen programma beschikbaar
GroenLinks	6
Liberaal053	Geen programma beschikbaar
OPA	Geen programma beschikbaar
PvdA	4
PVV	Geen programma beschikbaar
SP	0
VVD	0

19

In Enschede heeft twee derde van de partijen met een programma daarin aandacht voor groen, ten opzicht van 2010 en 2014 een daling van circa 20%.

3.10 Haarlem

In de stad met het minste groen van Nederland per inwoner doen 12 partijen mee aan de verkiezingen voor de nieuwe gemeenteraad. Daarvan hadden op Jouw Haarlem na alle partijen een programma beschikbaar.

De partijen met een programma kwamen gemiddeld tot bijna 6 vermeldingen per partij, een relatief hoog aantal. Vooral de aandacht voor meer groen en het onderhoud ervan was opvallend.

Actiepartij	7
CDA	5
ChristenUnie	12
D66	7
GroenLinks	13
Hart voor Haarlem	4
Jouw Haarlem	Geen programma beschikbaar
OPHaarlem	0
PvdA	2
SP	6
Trots op Haarlem	2
VVD	6

20

In 2014 hadden alle partijen aandacht voor groen in hun programma's, ook in dit verkiezingsjaar scoort Haarlem met 10 van de 11 partijen hoog.

3.11 Heerlen

In Heerlen doen 12 partijen mee aan de verkiezingen en 4 daarvan hadden op de peildatum nog geen programma ingediend waaronder GroenLinks. Ondanks het ontbreken van

GroenLinks hadden toch alle partijen met een programma aandacht voor groen. Wellicht ook geen verrassing voor de stad met relatief het meeste groen per inwoner in Nederland. Veel partijen willen Heerlen nog aantrekkelijker maken voor haar bewoners door de wijken verder te vergroenen.

Blanco	Geen programma beschikbaar
CDA	1
D66	3
GroenLinks	Geen programma beschikbaar
Hart-Leers	Geen programma beschikbaar
OPH (Ouderen Partij Heerlen)	Geen programma beschikbaar
Partij Hoensbroeks Belang	2
Partij voor de Dieren	10
PvdA	1
SP	4
Stadspartij	1
VVD	4

Alle partijen hebben in Heerlen aandacht voor groen, zelfs zonder het programma van GroenLinks. In 2014 lag dat met 70% nog beduidend lager.

3.12 Maastricht

In Maastricht zijn 14 partijen ingeschreven voor de verkiezingen. Daarvan hadden er 11 op

1 maart een programma beschikbaar, 50Plus, M:OED en de PVV hoorden daar niet bij. De Maastrichtse Volkspartij en de PvdA noemden groen niet als onderwerp in hun programma. De andere partijen, ruim 80%, hadden aandacht voor creatieve oplossingen om tot meer groen te komen en ook het onderhoud van groen kwam in veel programma's terug.

50Plus	Geen programma beschikbaar
CDA	2
D66	3
GroenLinks	11
Liberaal Partij Maastricht	4
M:OED	Geen programma beschikbaar
Maastrichtse Volkspartij	0
Partij Veilig Maastricht (PVM)	2
PvdA	0
PVV	Geen programma beschikbaar
SAB (Sociaal Actieve Burgerpartij)	4
Senioren Partij Maastricht	5
SP	4
VVD	1

Daar waar Maastricht altijd de reputatie had veel aandacht aan groen te geven, ook in 2010 vermeldde nog steeds 75% van de partijen groene thema's was 2014 met slechts iets meer dan helft een dieptepunt. Lager scoorde in dat jaar geen enkele stad. Nu lijkt er dus weer beduidend meer aandacht bij de partijen voor groen.

3.13 Nijmegen

In Nijmegen doen 14 partijen mee aan de gemeenteraadsverkiezingen, 2 van de partijen van deze lijst hadden geen programma beschikbaar, Lijst 9 en OPA. De overige partijen, met uitzondering van Gewoon Nijmegen, besteden aandacht aan het thema groen in relatief ruime mate. Gewoon Nijmegen was overigens ook in 2014 de enige partij zonder groen in het programma.

Ruimtelijke Ordening, aandacht voor groene daken en gevels alsmede buurtinitiatieven en zelfbeheer zijn belangrijke thema's in deze stad met traditioneel veel aandacht voor groen.

50PLUS	6
CDA	2
ChristenUnie	2
D66	9
Gewoon Nijmegen	0
GroenLinks	10
Lijst 9 (blanco)	Geen programma beschikbaar
OPA	Geen programma beschikbaar
Partij voor de Dieren	16
PvdA	5
SP	4
Stadspartij De Nijmeegse Fractie (DNF)	6
VoorNijmegen.nu	1
VVD	3

Net als in 2018 was er ook in 2010 en 2014 in Nijmegen ruim aandacht voor groen, ook bij de verkiezingen werd het onderwerp door nagenoeg alle partijen meerdere keren genoemd in de programma's.

3.14 Rotterdam

In de tweede stad van Nederland hebben de kiezers de keuze uit 20 partijen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2018. Evenals in 2014 heeft daarvan heeft bijna eenderde geen programma, dit zijn De Broederschapspartij, DENK, Jong Rotterdam, NIDA Rotterdam PVV, Stadsinitiatief Rotterdam en U-Buntu Connected Front (UCF).

10 van de 13 partijen hebben groen in hun programma opgenomen met als opvallendste afwezige het CDA. Thema's die in Rotterdam veel genoemd zijn zijn de algemene voordelen van groen, ruimtelijke ordening in relatie tot groen. Er zijn een aantal partijen, met name D66, GroenLinks, Partij voor de Dieren en de SP die groen meer dan 10 keer noemen.

50PLUS	2
Beweging Armoedebestrijding Rotterdam	1
CDA	0
ChristenUnie-SGP	1
D66	15
De Broederschapspartij	Geen programma beschikbaar
De Nieuwe Rotterdamsche Partij	0
DENK	Geen programma beschikbaar

GroenLinks	13
JEZUS LEEFT	0
Jong Rotterdam	Geen programma beschikbaar
Leefbaar Rotterdam	2
NIDA Rotterdam	Geen programma beschikbaar
Partij voor de Dieren	14
PvdA	5
PVV	Geen programma beschikbaar
SP	11
Stadsinitiatief Rotterdam	Geen programma beschikbaar
U-Buntu Connected Front (UCF)	Geen programma beschikbaar
VVD	2

25

In vergelijking met de programma's uit 2010 en 2014 is er in Rotterdam weinig veranderd ten aanzien van de aandacht voor het openbaar groen. Ook toen werd er door de meeste partijen ruim aandacht aan besteed.

3.15 Schiedam

Van alle deelnemende partijen, 13 in totaal, was een programma aanwezig. Samen met Alkmaar de enige stad waarbij dat het geval was. 11 van deze 13 partijen hebben groen in hun programma opgenomen. De Lijst Sociaal Liberaal Verbond en de SP besteedden er in hun programma geen aandacht aan.

Zoals in veel steden waren Ruimtelijke Ordening en de algemene voordelen van groen

ook in Schiedam het meest genoemde thema in de verschillende programma's.

Algemeen Ouderen Verbond	2
CDA	6
ChristenUnie-SGP	2
D66	6
DENK	3
GroenLinks	9
Lijst Sociaal Liberaal Verbond	0
Lokaal Onafhankelijk Schiedam	3
Ouderenpartij Schiedam	1
Progressief Schiedam	1
PvdA	3
SP	0
VVD	1

26

Evenals in 2014 is ook in 2018 ruim 80% met groene thema's in hun programma's gekomen. Een vergelijking met 2010 is niet mogelijk vanwege het ontbreken van Schiedam in dat overzicht.

3.16 Utrecht

In de gemeente Utrecht gingen 16 partijen mee naar de gunst van de kiezers, 2 daarvan hebben geen programma beschikbaar. De partijen die geen programma hebben zijn de

Blanco Lijst en Evenwicht. De andere partijen hadden wel een programma beschikbaar op 1 maart. Ook in Utrecht vermeldde het CDA geen groen in haar programma terwijl dat in 2014 nog ruimschoots het geval was met 10 vermeldingen. Nieuwkomer PVV heeft eveneens geen groen in het programma opgenomen.

Het overwegende thema in Utrecht is groen in relatie tot Ruimtelijk Ordening, ook het stimuleren van groen op daken en gevels scoort relatief hoog in Utrecht.

Blanco lijst	Geen programma beschikbaar
CDA	0
ChristenUnie	10
D66	5
DENK Utrecht	3
Evenwicht	Geen programma beschikbaar
GroenLinks	13
Partij voor de Dieren	23
Piratenpartij	3
PvdA	2
PVV	0
Seniorenpartij Utrecht	2
SP	1
Stadsbelang Utrecht	8
Student & Starter	6
VVD	1

Na een lichte terugval in 2014 is groen weer voor 85% van de Utrechtse partijen een onder-

werp in hun programma's.

3.17 Zaanstad

In de gemeente Zaanstad doen 16 partijen mee aan de verkiezingen voor de nieuwe gemeenteraad. Op DENK na hadden alle partijen die meedoen een programma beschikbaar. Alleen de PVV maakt geen melding van groen in hun programma. Bij de overige partijen is groen wel vermeld en is de relatie met Ruimtelijke Ordening het overwegende thema.

CDA	1
ChristenUnie	4
D66	4
de Volksstem	2
DENK Zaanstad	Geen programma beschikbaar
Democratisch Zaanstad	5
GroenLinks	8
Partij voor Ouderen en Veiligheid	1
PvdA	1
Partij voor de Dieren	16
PVV Zaanstad	0
ROSA	4
SP	1
VVD	2
Zaanse Inwoners Partij	1

Zaanstad voor Iedereen ZVI/ZOG

2

Ook in 2018 is groen voor de Zaanse politieke partijen een belangrijk thema, ruim 90% vermeld het in het programma, vergelijkbaar met 2010 en 2014.

29

Conclusie

Nog steeds is groen een zeer belangrijk thema in de gemeenteraadsverkiezingen. Na een kleine teruggang in 2014 toen 79% van de partijen groen in hun programma hadden staan zijn we nu met 86% zelfs boven het niveau van 2010 toen 84% van de partijen groen in programma hadden opgenomen.

In bijna alle gevallen hebben de landelijke partijen groen in hun programma opgenomen, vooral D66 en Groen Links scoren hierbij zeer hoog. Zowel met het percentage van vermeldingen maar ook met het aantal vermeldingen van groen in het programma. Bij lokale partijen is het verschil erg groot, een groot aantal noemt het wel, vooral partijen die al in de raad zitten, de vaak wat kleinere en nieuwe partijen minder. Van die laatste groep is ook een groot deel zonder programma's en daarover kan dus geen oordeel worden gegeven.

In 3 steden, Amersfoort, Arnhem en Heerlen hebben alle partijen met een programma groen erin opgenomen. De grootste stijging is te zien in Arnhem en Heerlen, van 70% naar 100% en in Maastricht van 55% naar 82% van de partijprogramma's. De grootste daling ten opzichte van 2014 is te zien in Deventer van 83% naar 63% van partijprogramma's met groen.

In 9 steden is meer aandacht voor groen in de programma's, in 3 is het gelijk gebleven en in 5 steden is het verminderd. In vergelijking met 2014 is de omvang van de programma's, voor zover beschikbaar, toegenomen. Waren in 2014 nog veel partijen met niet veel meer dan een pamflet, nu hebben ook deze vaak volwaardige programma's.

Van vooral de lokale programma's van de Partij voor de Dieren en DENK valt op dat deze op lokaal niveau nauwelijks van elkaar verschillen. Vooral bij de Partij voor de Dieren lijkt

30

het erop dat er keuze is tussen 2 formats en worden in alle steden letterlijk dezelfde teksten gebruikt. In mindere mate is dat soms bij GroenLinks ook het geval. Bij andere partijen is hier geen sprake van.

Naast dat in veel programma's de positieve effecten van groen op bijvoorbeeld de leefkwaliteit wordt genoemd valt vooral op dat groen nu veel meer concreet in plannen van de partijen voorkomt. Van alle vermeldingen was circa 20% algemeen en de rest was echt op concrete voorstellen of ideeën gericht, een groot verschil met 2014 toen nog ruim meer dan de helft van de vermeldingen algemeen van aard waren.

Thema's waar groen wordt genoemd zijn vooral concrete maatregelen, veel in relatie tot ruimtelijke ordening. Er wordt veel gesteld dat groen niet mag wijken voor bebouwing, maatregelen die moeten zorgen voor meer groen en kiezen voor hoogbouw in plaats van laagbouw. Ook het stimuleren van groene daken en gevels wordt veel in de programma's genoemd alsmede onderhoud, het stimuleren van burgerinitiatieven mbt groen en zelfbeheer. Een opvallende nieuwkomer is het noemen van de Operatie Steenbreek, het vervangen van verhardingen door groen.

Uiteraard zullen de kiezers bepalen hoe het beleid ten aanzien van groen op lokaal niveau eruit zal zien, na de verkiezingen van 21 maart 2018 zullen hiervoor de collegeonderhandelingen een belangrijk ijkpunt zijn. Daarna kunnen we zien welke idealen door de partijen worden waargemaakt en welke budgetten ervoor beschikbaar zijn. Afgaande op de partijprogramma's zullen de steden in Nederland weer wat groener worden.

Literatuur

Heutinck, Leonie & Peter Visschedijk, 2010. Analyse groen in verkiezingsprogramma's Gemeenteraadsverkiezingen 2010, Wageningen.

Visschedijk, P.A.M. & E.A. de Vries, 2014. Groen en Gemeenteraadsverkiezingen, Aandacht voor groen in de partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014, Wageningen.

Visschedijk, P.A.M. & M. Huizenga, 2009. Groene Meters III, Analyse van het stedelijk groen in de G31 steden, Wageningen, Alterra rapport 1919.

Visschedijk, P.A.M., 2014. Groene Meters IV. Analyse van het stedelijk groen in de G31 steden, Wageningen,

Partijprogramma's van de deelnemende partijen aan de Gemeenteraadsverkiezingen 2018 voorzover deze beschikbaar waren op uiterlijk 1 maart 2018.

Bijlage

B.1 Aandacht in de programma's per stad in 2014 en 2010

Stad	Partijen	Programma's	Groen	2018	2014	2010
Alkmaar	14	14	13	92.9		92.3
Amersfoort	14	12	12	100.0	90.0	81.8
Amsterdam	28	16	12	75.0	66.7	88.2
Arnhem	16	10	10	100.0	70.6	69.2
Den Haag	20	14	13	92.9	92.3	82.4
Deventer	13	11	7	63.6	83.3	77.8
Dordrecht	13	12	10	83.3	100.0	87.5
Eindhoven	16	11	9	81.8	68.8	86.7
Enschede	14	9	6	66.7	81.8	88.9
Haarlem	12	11	10	90.9	100.0	
Heerlen	12	8	8	100.0	70.0	91.7
Maastricht	14	11	9	81.8	54.5	75.0
Nijmegen	14	12	11	91.7	88.9	85.7
Rotterdam	20	13	10	76.9	81.8	80.0
Schiedam	13	13	11	84.6	81.8	
Utrecht	16	14	12	85.7	66.7	91.7
Zaanstad	16	15	14	93.3	92.9	85.7
TOTAAL	265	206	177	85.9	79.2	84.3

B.2 Onderwerpen zoals in programma's per stad

Stad	N	Algemeen	Groen-RO	Dak/Gevels	Klimaat	Zbh - burgerini	Stadslandb	Tijdelijk	Steenbreek	Onderhoud	School	Comp boomkap	Overig
Alkmaar	69	15	24	6	2	4		2	2	1	4	2	7
Amersfoort	52	13	14		3	7	1		3	2	3	4	2
Amsterdam	91	21	23	8	3	5	2	3	2	3	4	3	14
Arnhem	43	6	11	6	2		2	2		2	1		11
Den Haag	105	6	29	9	1	12		1	7	7	6	3	24
Deventer	26	3	1	2	1	4	1	1		3		3	7
Dordrecht	38	5	4	3		5		2	3	4	3	2	7
Eindhoven	29	2	7	2		1	2		3	2	1	1	8
Enschede	32	7	5	2		3	2		3	3	1	1	5
Haarlem	64	2	20	4		2	3	2	2	8	2	2	17

Stad	N	Algemeen	Groen-RO	Dak/Gevels	Klimaat	Zbh - burgerini	Stadslandb	Tijdelijk	Steenbreek	Onderhoud	School	Comp boomkap	Overig
Nijmegen	64	5	17	7	2	6	2	1	4	4	2		14
Rotterdam	69	15	11	3		6	3	3	2	4	2	3	17
Schiedam	36	9	10	2		2		1	2	4	1	1	4
Utrecht	77	7	28	8		4	2	1	4	3	1	2	17
Zaanstad	52	6	15	3		4	1	1	2	4	1	4	11
TOTAAL	909	127	230	69	14	67	23	21	43	65	34	31	185

35